

VLADIMIR NABOKOV

Prin

Traducere din limba engleză și note
de Mona Antohi

POLIROM
2020

Odată cu vârsta, totuși, Pnin devenise năzuros. Nu-i mai ajungeau interioarele drăguțe. Waindell era un orășel liniștit, iar Waindellville, situat în valea dintre dealuri, era și mai liniștit; dar nimic nu era destul de liniștit pentru Pnin. Avusese, la începutul șederii lui aici, garsoniera din Căminul Universitar pentru Profesori Celibatari, atât de îngrijit mobilată, un loc foarte plăcut, în ciuda unor dezavantaje gregare („Ping-pong, Pnin?“ „Nu mai joc la jocuri de sugari“), până când au venit niște muncitori care au început să dea găuri cu picamerul în stradă (Strada Căpățânei, Pningrad), cârpindu-le pe urmă la loc, și tot așa, în accese de cutremurătoare zigzaguri negre alternând cu pauze consternate, săptămâni în șir – și nu s-ar fi zis c-o să găsească vreodată prețioasa unealtă pe care o îngropaseră din greșeală. Mai fusese (ca să nu vorbim decât despre marii vinovați) camera aceea din Duke's Lodge, Waindellville, cu un aer emnamente ermetic: un fermecător *kabinet* deasupra căruia, însă, seară de seară, printre cascadele bubuitoare ale băii și ale ușilor trântite, două statui monstruoase pe niște picioare primitive de piatră pășeau greoi, sinistru – forme anevoie de reconciliat cu constituția firavă a vecinilor de deasupra, care s-au dovedit a fi familia Starr, de la catedra de arte frumoase („Eu sunt Christopher și ea e Louise“), un cuplu angelic, drăguț, foarte interesat de Dostoievski și Șostakovici. Într-o altă pensiune, existase o cameră și mai confortabilă, unde nimeni nu dădea buzna în căutare de lecții gratuite de rusă; dar din clipa în care apriga iarnă din Waindell începuse să-i pătrundă în intimitate, insinuându-se sub forma unor mici curenți ascuțiți de aer venind nu doar dinspre fereastră, ci și din dulap și de la prizele electrice, camera dezvoltase un soi de nebunie sau iluzie mistică – mai precis, un murmur persistent de muzică mai mult sau mai puțin clasică, localizată bizar

în caloriferul argintiu al lui Pnin. A încercat să-l înăbușe cu o pătură, ca pe-o pasăre dintr-o colivie, dar cântecul a continuat până când bătrâna mamă a doamnei Thayer a fost transportată la spital, unde a murit, moment în care caloriferul a trecut la franceza canadiană.

Încercase și alte tipuri de habitat: camere de închiriat în case private care, deși diferite una de alta în multe privințe (de pildă, nu toate erau din scândură; câteva erau – cel puțin în parte – tencuite), aveau o trăsătură în comun: bibliotecile din salon sau de pe palier cuprindeau inevitabil opere de Hendrik Willem van Loon¹ și doctor Cronin²; puteau fi separate de un vraf de reviste sau de vreun roman istoric de dragoste, lucios și dolofan, sau chiar de doamna Garnett³ dându-se drept altcineva (și în casele astea vedeai cu siguranță, atârând pe undeva, un afiș al lui Toulouse-Lautrec), dar găseai negreșit perechea de mai sus, schimbând priviri de tandră recunoaștere, ca doi vechi prieteni la o petrecere animată.

2

Revenise, pentru o vreme, la căminul colegiului, dar la fel făcuseră și muncitorii cu picamere care spărgeau pavajul, și se mai adunaseră și alte neajunsuri. În prezent, Pnin continua să închirieze dormitorul cu pereți

-
1. Istoric și jurnalist olandezo-american (1882-1944) (n. r.).
 2. Archibald Joseph Cronin (1896-1981), medic și romancier scoțian (n. r.).
 3. Constance Clara Garnett (1861-1946), traducătoare britanică a marilor opere literare rusești, printre primii și, după Nabokov, unul dintre cei mai execrabili tălmăcitori în limba engleză ai cărților lui Tolstoi, Dostoievski și Cehov (n. r.).

roz și volănașe albe de la etajul doi al reședinței familiei Clements, și era prima casă care-i plăcea cu adevărat și prima cameră în care locuise mai mult de un an. Ajunsese să plivească toate urmele fostului ocupant; sau cel puțin așa credea, fiindcă nu băgase de seamă – și probabil nici n-avea s-o facă vreodată – o față nostimă mângălită pe perete, chiar în spatele tăbliei de la pat, și câteva semne cu creionul, pe jumătate șterse, care indicau înălțimea pe ușorul ușii, începând de la 1,16 m în 1940.

De mai bine de o săptămână, Pnin era stăpân peste toată casa: Joan Clements plecase cu avionul într-un stat din Vest, ca să-și viziteze fiica măritată, iar câteva zile mai târziu, chiar la începutul cursului său de filozofie din semestrul al doilea, profesorul Clements fusese convocat, printr-o telegramă, să zboare și el spre Vest.

Prietenul nostru luă un mic dejun tihnit pe bază de lapte – a cărui livrare nu fusese întreruptă –, iar la ora 9:30 se pregăti pentru obișnuitul său drum până în campus.

Felul lui de a-și pune paltonul, tipic pentru un membru al intelighenției ruse, îmi încălzea inima: capul înclinat îi dezvăluia perfecțiunea cheliei; bărbia amplă, asemănătoare cu cea a Ducesei din *Țara minunilor*, era puternic apăsată peste capetele suprapuse ale fularului său verde, ca să-l țină lipit de piept în vreme ce, cu o smucitură a umerilor largi, Pnin se străduia să intre deodată în cele două răscoieli ale mânecilor; încă un spasm și paltonul era pe el.

Își luă *portfel*-ul (servieta), verifică ce are înăuntru și plecă.

Era încă la o aruncătură de ziar de verandă când își aminti de o carte pe care biblioteca de la colegiu îi ceruse urgent s-o returneze, ca să poată fi împrumutată de un alt cititor. O clipă se luptă cu el însuși; mai avea nevoie

de acel volum; dar bunul Pnin simpatiza prea tare cu dorința înflăcărată a altui (necunoscut) profesor ca să nu se întoarcă după tomul masiv și greoi: era volumul 18 – consacrat în cea mai mare parte lui Tolstoi – din *Sovetskii Zolotoi Fond Literaturî* (*Fondul de aur sovietic al literaturii*), Moscova-Leningrad, 1940.

3

Organele implicate în producerea sunetelor limbii engleze sunt laringele, vălul palatin, buzele, limba (acest țandărică al trupei) și, la urmă, dar nu în ultimul rând, maxilarul inferior; Pnin se bizuia mai cu seamă pe mișcarea exagerat de energică și întru câțva rumeștoare a acestuia din urmă atunci când traducea în clasă fragmente din gramatica rusă ori dintr-un poem de Pușkin. Dacă rusa lui era muzică, engleza lui era crimă. Avea o imensă dificultate (*dzeefeecooltsee*, în engleza pniniană) să depalatalizeze, nereușind niciodată să debaraseze „t“-urile și „d“-urile de umiditate suplimentară pe care o capătă în rusă înaintea vocalelor pe care le muia atât de bizar. Explozivul său *hat* („pălărie“) („Nu-mi pun pălărie nici iarna“) nu se deosebea de pronunția americană obișnuită pentru *hot* („fierbinte“) (tipică, de pildă, pentru locuitorii din Waindell) decât prin durata sa mai scurtă, sunând foarte asemănător cu verbul german *hat* („are“). O-urile lungi deveneau la el, inevitabil, scurte; *no* suna de-a dreptul italianesc, lucru accentuat de mania lui de a tripla simpla negație („Pot să vă duc cu mașina, domnule Pnin?“ „*No-no-no*, am doar doi pași de aici“). Nu posedea (și nici nu-și dădea seama de această lacună) „oo“ lung: tot ce putea îngăima când trebuia să rostească *noon* („amiază“) era vocala relaxată din germanul *nun* („acum“) („Nu am ore marțea *in afternun*. Azi e marți“).

Martți – ce-i drept; dar ne întrebăm: ce zi a lunii? Ziua de naștere a lui Pnin, de pildă, cădea pe 3 februarie, după calendarul iulian în care se născuse la Sankt Petersburg, în 1898. Acum n-o mai sărbătorea niciodată, în parte pentru că, după plecarea din Rusia, aceasta trecea deghizată gregorian (treisprezece – ba nu, douăsprezece zile mai târziu) și în parte pentru că, în timpul anului universitar, el trăia numai după sistemul lumamijo visâdu¹.

Pe tabla neagră învăluită într-un nor de cretă, pe care o numea spiritual „tablă gri“, scrise o dată. În scobitura brațului mai simțea greutatea volumului *Zol. Fond Lit.* Data notată nu avea nimic de-a face cu ziua de la Waindell:

26 decembrie 1829

Sfredeli cu grijă, la urmă, un punct mare și alb, apoi adăugă dedesubt:

ora 15:03, Sankt Petersburg

Acestea au fost transcrise conștiincios de Frank Backman, Rose Balsamo, Frank Carroll, Irving D. Herz, frumoasa și inteligenta Marilyn Hohn, John Mead Jr., Peter Volkov și Allan Bradbury Walsh.

Pnin, unduindu-se cu o voioșie tăcută, se așeză din nou la catedră: avea de istorisit o poveste. Rândul acela din absurda gramatică rusă, *Proșu li ia vdol uliț șumnîh* („De trec pe strada zgomotoasă“), era de fapt începutul unui poem celebru. Cu toate că Pnin trebuia – în cadrul orei de rusă pentru începători – să se limiteze la exerciții de limbă (*Mama, telefon! Proșu li ia vdol uliț șumnîh. Ot Vladivostoka do Vașingtona 5000 mil.*), ori de câte ori putea își purta studenții în tururi istorice și literare.

Într-un set de opt catrene tetrametrice, Pușkin descria obiceiul morbid pe care-l avea – oriunde ar fi fost, orice

1. În original, *motuweth frisas*, prescurtarea zilelor săptămânii.

ar fi făcut – de a zăbovi cu gândul la moarte și de a cerceta îndeaproape fiecare zi care trecea, străduindu-se să afle în criptograma ei o anume „viitoare aniversare”: ziua și luna care aveau să apară, undeva, cândva, pe piatra lui de mormânt.

— „În luptă moartea m-o prăvale“, viitor imperfectiv, declama Pnin inspirat, aruncându-și capul pe spate și traducând cu o literalitate plină de curaj, „Voi fi de valuri înghițit? Sau poate-nvecinata vale“ – *dolina*, același cuvânt, „vale“, am spune noi azi – „Primi-va praful meu răcit?“, *poussière*, mai corect spus, „pulbere rece“. „Deși un mort nu știe unde / Va putrezi sub bulgări reci...“¹

Pnin continuă până la sfârșit, iar apoi, agitând dramatic bucata de cretă pe care o mai ținea încă în mână, observă cu câtă grijă își notase Pușkin ziua, ba chiar și minutul când scrisese acel poem.

— Dar, exclamă triumfător Pnin, a murit în cu totul altă zi! A murit...

Spătarul scaunului pe care se sprijinea viguros Pnin emise un scârțâit amenințător, iar clasa risipi tensiunea scuzabilă în hohote de râs tinerești.

(Cândva, undeva – Petersburg? Praga? – unul din cei doi clovni muzicieni a tras taburetul de pian de sub celălalt, care a rămas totuși, într-o poziție așezată, deși fără scaun, să ducă rapsodia la bun sfârșit. Unde? Circul Busch, Berlin!)

1. Vezi Aleksandr Sergheevici Pușkin, *Versuri*, trad. de George Lesnea, Editura pentru Literatură, București, 1964, ediție bilingvă.